

ІСТОРИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ УЧАСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАСКЕТБОЛІСТОК В ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГРАХ

Сушко Р. О.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. Наведено історичні факти участі українських баскетболісток у складі збірних СРСР, Об'єднаної команди СНД і України з 1976 року, коли жіночий баскетбол увійшов у програму Олімпійських ігор. Аналіз публікацій дозволив встановити прізвища українських баскетболісток, що стали олімпійськими чемпіонками. Проаналізовано результати матчів, оцінено ефективність змагальної діяльності українських баскетболісток на Олімпійських іграх, виділено лідерів команд за кількістю набраних очок.

Ключові слова: баскетбол, жінки, Олімпійські ігри, олімпійські чемпіонки, перемога, змагання, аналіз, результати ігор.

Аннотация. Сушко Р. А. Исторические тенденции участия украинских баскетболисток в Олимпийских играх.

Приведены исторические факты участия украинских баскетболисток в составе сборных СССР, Объединенной команды СНГ и Украины с 1976 года, когда женский баскетбол вошел в программу Олимпийских игр. Анализ публикаций позволил установить фамилии украинских баскетболисток, которые стали олимпийскими чемпионками. Проанализированы результаты игр, оценена эффективность соревновательной деятельности украинских баскетболисток на Олимпийских играх, выделены лидеры команд по количеству набранных очков.

Ключевые слова: баскетбол, женщины, Олимпийские игры, олимпийские чемпионки, победа, соревнования, анализ, результаты игр.

Abstract. Sushko R. Historical tendencies of the Ukrainian women basketball players' participation in the Olympic games. In research are given the historical facts of the Ukrainian women basketball players' participation in the combined teams of the USSR, United team of CIS and Ukraine from 1976, when the women's basketball was included to the Olympic Games program. Analysis of publication allowed establishing surnames of the Ukrainian women basketball players, who became the Olympic champions. The results of matches were analyzed, the efficiency of the competitive activity of the Ukrainian women basketball players in Olympic Games was evaluated, and the teams' leaders were determined by outscoring.

Key words: basketball, women, Olympic games, Olympic champions, win, competitions, analysis, results of games.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Баскетбол – один з самих популярних видів спорту і входить у програму Олімпійських ігор з 1936 року [1; 8]. Дебют жіночого баскетболу в самих престижних змаганнях планети відбувся лише 40 років потому – в 1976 році [4; 5], однак участь українських баскетболісток на Олімпійських іграх до цих пір не знайшла свого відображення в науковій літературі, про що свідчать бібліографічні каталоги і перелік дисертаційних робіт, виконаних українськими вченими [2; 3]. У той же час тема жіночого баскетболу досить цікава, повчальна і багата подіями, котрі важливо проаналізувати [4].

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дослідження виконано згідно зі Зведеним планом науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. за темою 2.4: «Теоретико-методичні основи індивідуалізації навчально-тренувального процесу в ігрових видах спорту» та у відповідності до плану науково-дослідної роботи кафедри спортивних ігор Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Мета: дослідити та проаналізувати результати участі українських баскетболісток у Олімпійських іграх.

Завдання дослідження:

1. Визначити українських баскетболісток, які приймали участь у Олімпійських іграх з 1976 року.
2. Проаналізувати ефективність виступів українських баскетболісток на Олімпійських іграх у складі збірних СРСР, Об'єднаної команди СНД і України.

Методи дослідження:

- бібліографічний та ретроспективний аналіз літературних джерел;
- аналітичне спостереження.

Виклад основного матеріалу. Олімпійська доля жіночого баскетболу вирішувалась на Конгресі Між-

народного Олімпійського комітету, де було прийнято рішення, що вперше жінки приймуть участь у баскетбольному олімпійському турнірі в канадському Монреалі літом 1976 року [7].

Уперше представницями українського баскетболу на Олімпійських іграх стали гравець київського «Динамо» Наталя Назембло (Климова), котра збере рекордну кількість найвищих баскетбольних нагород, і гравець дніпропетровської «Сталі» Раїса Курв'якова.

Народилася Наталя Климова в Маріуполі Донецької області в 1951 році. Перший тренер В. С. Заморський. Грала за київське «Динамо» (1967–1983), збірні України і СРСР. Неодноразова чемпіонка України. Бронзовий призер Спартакіади народів СРСР (1971), чемпіонка Європи серед юніорок (1969), серед дорослих (1972, 1974, 1976), чемпіонка світу (1971, 1975), чемпіонка XXI Олімпійських ігор (1976). Заслужений майстер спорту СРСР. Нагороджена орденом «Знак пошани» [6]. Н. Климова йшла до вершин слави нестримно. Вона багато разів запрошувалася у збірну Союзу, де ефективно використала своє зростання в боротьбі під щитами. Навряд чи комусь з українкоу на найближчому майбутньому вдасться перевершити її результати. Н. Климова виділялася умінням не зловживати індивідуальною грою, а маючи досить великий арсенал технічних прийомів, уміло поєднувала їх з командними взаємодіями.

Інша найбільш титулована баскетболістка України Раїса Курв'якова (1945) родом зі Східного Казахстану. Бронзовий призер Спартакіади народів СРСР (1971). У складі збірної СРСР тричі завоювала золоті медалі першості Європи серед дорослих (1972, 1974, 1976), двічі – світу (1971, 1975). У 1976 році в Монреалі стала чемпіоном XXI Олімпійських ігор. Заслужений майстер спорту СРСР (1976). Нагороджена орденом «Знак пошани» [6]. Заслуги Р. Курв'якової – в тому, що, граючи за команду «Сталь» (Дніпропетровськ), багато років протрималася в збірній країни. Це яскраво свідчило

про її майстерність і талант, уміння бути потрібною колективу, перепопненому столичними «зірками». Власний рекорд результативності за одну гру в Раїсі Курв'якової – 67 очок, здобуті в 1971 році проти команди Москви на Спартакіаді народів СРСР. Жіночий баскетбольний турнір на Олімпійських іграх у Монреалі пройшов за системою «в одне коло», де взяло участь шість команд. Н. Климова і Р. Курв'якова мали за плечима багатий досвід участі в міжнародних змаганнях, знали силу зарубіжних баскетболісток, отже, почували себе впевнено. Вони заслужено отримали право потрапляння до стартової п'ятірці в першому поєдинку зі збірною Канади і принесли команді важливі очки. Результат матчу – 115 : 51, Климова набрала – 14 очок, Курв'якова – 12 очок. У другій зустрічі з Чехословаччиною результат був 85 : 75 на користь збірної СРСР. Далі – перемоги над збірними Болгарії – 91 : 68, США – 112 : 77 і Японії – 98 : 75, які принесли перше Олімпійське золото в жіночому баскетболі.

XXII Олімпійські ігри в Москві в 1980 році бойкотували деякі країни на знак протесту проти введення радянських військ в Афганістан. Та все ж перше місце для радянських баскетболісток мало велике значення. Це означало, що жіночий баскетбол у нас, як і раніше, кращий у світі. До складу збірної Союзу не потрапили представниці українського баскетболу, але виступала Людмила Рогожина з Дніпропетровська, вихованка І. Майзіліна, яка ще в 1976 році залишила рідне місто і переїхала в Ленінград, де отримала усе необхідне для творчого зростання.

XXIII Олімпійські ігри 1984 року проводилися в Лос-Анджелесі, куди не поїхали радянські спортсмени. Це, можливо, відбулося на ефективності участі збірної на XXIV Олімпійських іграх 1988 року в Сеулі, результат – уперше третє місце. Представниць української республіки у складі збірної не було.

Початок розпаду Радянського Союзу відобразився і на підготовці до XXV Олімпійських ігор 1992 року в Барселоні. Україну представляли, випробувані на чемпіонаті Європи 1991 року в Тель-Авіві, Олена Жирко і Марина Ткаченко.

Народилася Олена Жирко 16 лютого 1968 року в Дніпропетровську. Перший тренер – Тетяна Авілова. Заслужений майстер спорту (1992). Грала О. Жирко в командах «Сталь», «Дніпро» г. Дніпропетровськ, «Динамо» г. Київ, «Ружомберок» (Словаччина), «Гамбрінус» (Брно), «Істробанка» (Братислава), за збірні Дніпропетровська, України та СРСР. Чемпіонка XXV Олімпійських ігор у Барселоні (1992). Дворазова чемпіонка Європи (1991, 1995). Чемпіонка Європи серед юніорок (1985). Володар, срібний призер Кубка європейських чемпіонів (1999, 1992). Бронзовий призер чемпіонату світу серед клубних команд (1992). Другий призер ІХ Спартакіади народів СРСР (1986). Чемпіонка СРСР і СНД (відповідно 1991, 1992). Чемпіонка України (1991, 2007). Неодноразова чемпіонка Словаччини. Чемпіонка і володар Кубка Австрії (2004) [6].

Ще одна Олімпійська чемпіонка 1992 року Марина Ткаченко народилася 29 серпня 1965 року в Мукачевому. Заслужений майстер спорту СРСР. Заслужений діяч фізичної культури та спорту України. Перший тренер Валентина Михайлівна Гомонай. Грала за команди «Спартак» (Мукачево), «Динамо» (Київ), «Козачка-Залк» (Запоріжжя), «ТІМ-СКУФ» (Київ), клуби Молдови, Угорщини та Німеччини, збірні України та

СРСР. З 1997 по 2000 роки граючий тренер «ТІМ-СКУФ». Багаторазова чемпіонка України, чемпіонка Всесоюзних молодіжних ігор (1982), чемпіонка СРСР (1991), СНД (1992), срібний призер Кубка європейських чемпіонів (1992), бронзовий призер клубного чемпіонату світу (1992), срібний призер Ігор Доброї волі (1991), володар Кубка ім. Ліліан Ронкетті (1988), чемпіонка Європи серед дівчат (1981), чемпіонка Європи (1991, 1995), чемпіонка Олімпійських ігор (1992), учасниця Олімпійських ігор в Атланті (1996, IV місце). Головний тренер жіночої молодіжної і національної збірних команд України (1998–2008). Головний тренер команди «ТІМ-СКУФ» (з 2003) [6].

У силу політичних і економічних проблем Об'єднану команду СНД готували в поспіху, але українські баскетболістки вдало вписалися в тактичні задуми головного тренера Є. Я. Гомельського, з усією відповідальністю віднеслися до ігор, виступивши впевнено і результативно.

Баскетбольний жіночий турнір на XXV Олімпійських іграх 1992 року в Барселоні проходив одночасно в двох підгрупах, по чотири команди в кожній. До групи «А» увійшли Куба, Об'єднана команда СНД, Бразилія, Італія. У групі «В» – США, Китай, Іспанія, Чехословаччина. Перший матч проти команди Куби програли на останніх секундах – 89 : 91. У наступній зустрічі зі збірною Бразилії, узявши ініціативу з перших хвилин, українки перемогли з рахунком 76 : 64. Гра з італійками повернула впевненість – 79 : 67. Дві перемоги надавали право увійти до четвірки фіналістів. Зайнявши друге місце в підгрупі Об'єднана команда СНД вийшла на першу команду групи «В» – збірну США. У 1992 році вперше професійними гравцями посилилася жіноча збірна Сполучених Штатів, в якій грало вісім чемпіонок Олімпійських ігор в Сеулі. Команда-переможець потрапляє у фінал. Гра протікала в рівних результативних атаках суперниць на високих швидкостях, відзначалася погодженими командними і індивідуальними діями. У результаті – перемога над командою США з різницею в шість очок.

У фіналі Об'єднану команду СНД чекала збірна Китаю, яка у своїй історії вже доходила до бронзових медалей Олімпіади. Американки у боротьбі за «бронзу» змагалися з кубинками. Об'єднана команда СНД перемогла з різницею в 10 очок. Золоті олімпійські нагороди здобути нелегко. Третіми стали спортсменки США. Засоби масової інформації жіночому баскетболу приділили мало уваги, але із зібраної інформації стало відомо, що українки грали ефективно, уміло взаємодіючи з партнерками, влучно «вražали» кільце з далеких відстаней.

Завоювавши звання чемпіонок Європи 1995 року, збірна України отримала право виступати на XXVI Олімпійських іграх в Атланті (1996) без попереднього відбору. Україна вперше брала участь самостійною командою. На Олімпійських іграх в Атланті кольори українського прапора захищали В. Буренок («Козачка», Запоріжжя), О. Довгалюк, О. Жирко, Р. Кириченко, Л. Назаренко, О. Оберемко, Д. Садовникова, Н. Сильянова, М. Ткаченко, О. Шляхова («Динамо», Київ), В. Лелека, В. Парадиз («Сталь», Дніпропетровськ).

Українські баскетболістки потрапили в шістку, де виступали команди Заїру (Конго), Південної Кореї, Куби, США і Австралії. З цієї групи до чверть фіналу виходили чотири команди. Перша гра зі збірною Заїру

принесла перемогу з різницею в 16 очок. Друга зустріч – зі збірною США, результат 98 : 65 свідчить про вкрай невдалі дії в захисті. У третій – з командою Південної Кореї українки поступилися 72 : 67. Четверта гра – перемога над Кубою з різницею у вісім очок. У наступній грі проти команди Австралії вдалося повести в рахунку лише на останніх хвилинах – 54 : 48, що дозволило зайняти друге місце в підгрупі.

Для того, щоб потрапити до четвірки найсильніших команд, українським баскетболісткам вдалося перемогти збірну Італії з перевагою в дев'ять очок – 59 : 50. Кращими у складі збірної України були О. Жирко, Л. Назаренко, М. Ткаченко. Темпераментні суперниці, бажаючи грати на перехопленні м'яча, багато помилялися і порушували правила. Подальші поразки від збірної Бразилії з рахунком 81 : 60 і від збірної Австралії з розривом в 10 очок затьмарили в цілому високий результат для команди без досвіду виступів на Олімпійських іграх. Експерти в області баскетболу розділилися в думках, говорячи про можливість досягнення більш високого результату і суддівський чинник, адже наступну Олімпіаду приймав австралійський Сідней [2].

Після успішного дебюту національної команди України на Олімпійських іграх в Атланті світова спортивна громадськість заговорила про так званий «український парадокс» в олімпійському спорті. Досягнення українських спортсменів, у тому числі жіночого бас-

кетболу, жодним чином не вписувалися в те скрутне економічне становище молоді держави, відсутність достатнього досвіду самостійної підготовки команд до виступів на міжнародній арені. Безумовно, економічна ситуація і недосконалість законодавчої бази не сприяли ефективному використанню спортивного потенціалу України.

Висновки:

1. На Олімпійських іграх Україну представляли 14 баскетболісток, чотири з яких стали «золотими» медалістками: дві у складі збірної СРСР на XXI Олімпійських іграх 1976 року в Монреалі (Н. Климова і Р. Курв'якова), дві – у складі Об'єднаної команди СНД на XXV Олімпійських іграх 1992 року в Барселоні (О. Жирко і М. Ткаченко); інші посіли четверте місце на XXVI Олімпійських іграх 1996 року в Атланті.

2. Аналіз результатів виступів українських баскетболісток у складі збірних СРСР, Об'єднаної команди СНД і України на Олімпійських іграх дозволяє сформулювати ствердження про те, що спортсменки достойно представляли країну, під прапором якої виступали, і яскравими фарбами ігрових перемог вписали свої імена в історію розвитку українського баскетболу.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Планується вивчення та порівняльний аналіз ефективності виступів кращих збірних країн світу у найпрестижніших змаганнях сучасності – Олімпійських іграх.

Література:

1. Бородай С. А. *История баскетбола : [сборник научных статей преподавателей и аспирантов] / С. А. Бородай.* – Чебоксары : Руссика, 2000. – 57 с.
2. Вацеба О. М. *Історія фізичної культури та спорту в тематиці дисертаційних досліджень : автореф. дис. з історії фізичної культури та спорту (1950–2002) / О. М. Вацеба.* – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2003. – 120 с.
3. Вацеба О. М. *Українська бібліографія. Український спорт / О. М. Вацеба.* – Львів, 2002.
4. Волошин А. П. *На олімпійській хвилі / А. П. Волошин.* – К. : Леся, 2008. – 446 с.
5. Кулик В. В. *Олімпійський у серцях вогонь / В. В. Кулик.* – К. : Леся, 2008. 286 с.
6. Сушко Р. О. *Жіночий баскетбол України. Аналітичний погляд крізь призму БК «Динамо» Київ / Р. О. Сушко, А. П. Волошин.* – К. : МП Леся, 2012. – 252 с.
7. Сушко Р. О. *Исторические аспекты участия украинских баскетболисток на Олимпийских Играх / Р. О. Сушко // Философские аспекты современного Олимпийского движения. Международная олимпийская конференция «Олимпийский спорт – составляющая часть физического и духовного развития человека».* – Баку, 2012.
8. Томашевський В. В. *Історія і тенденції розвитку програми сучасних Олімпійських ігор : автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.01 / В. В. Томашевський // Держ. НДІ фіз. культури і спорту.* – К., 2002. – 19 с.
9. Хромаєв З. М. *Баскетбол незалежної України / З. М. Хромаєв, А. П. Волошин.* – К. : МП Леся, 2006. – 182 с.